

tout en fasent la charrado, / sus l'espalo, a l'acostumado, / poutavon sis argent dins si roupo *amagà*» (vi, 2.7);² i arribem fins als Alps, a la vall de Barceloneta: «s'*amaga*: se bien couvrir» (Arnaud-Morin);³ en allunyar-nos més, doncs, es marquen matisos cada cop més diferents però sense girar-nos d'esquena a la nostra idea bàsica: Sarladès (entre Cahors i Perigueux, ja Dordonha) *omogà* (< *amagà*) «rassembler» (Colas).⁴

La qüestió cabdal és: ¿hi ha realment relació etimològica amb el cast. *amagar*? Car ací sí que, amb una forma idèntica, categoria igual i usos sintàctics ben semblants, tenim un significat que sembla radicalment diferent (Cuervo els creu inconciliables); i per tant, o arribem a demostrar que hi ha una mera coincidència casual i que són dos mots d'origen inconnex, o bé, si no, tenim un significat i una ampliació geogràfica del mot que no poden deixar de guiar-nos, almenys cap al seu passat més llunyà i cap al seu sentit bàsic; qui sap si, fins i tot, cap a trobar-li un ètimon.

Deixant, doncs, en l'article del DCEC (I, 178) algunes coses menys importants i que semblen poc guaidores per a nosaltres, exposo de nou l'essencial del problema castellà. El sentit precís es defineix autoritzadament com «hacer ademán de ir a ejecutar alguna cosa en daño de otro»: «el rey está mirando hacia Zamora, y Bellido está a sus espaldas como que le *amaga* con la daga», Guillém de Castro (Cuervo, 398b 22f.), «hasta que llegue este tiempo, el Señor se detiene y espera, y entre tanto algunas veces *amaga*; y, en llegando aquel tiempo, hiere y asusta», P. Rivadeneira (ib., 398b9f.).

Verament el sentit que hem exposat és ben diferent del nostre. I si bé es podria pensar que un sentit tan matísat no infereix un mot tan bàsic de la llengua, tanmateix la massa imponent de testimonis clàssics i ja medievals aplegada per Cuervo en el seu *Dicc. de Constr.* (I, 397-400) —començant pel Fuero de Madrid de 1202, i Montoro, en el *Cançoner* de Baena, c. 1400— denota un mot verament constant i essencial de la llengua. Per bé que Cuervo va aplegar alguns exs. en què *amagar* no vol dir anunciar un mal, sinó una acció favorable o indiferent, no aconseguí demostrar que aquest altre matís sigui originari ni ben antic, car són exs. rars i tardans (B. de Valbuena, Quevedo, Terreros), i s'hi llegeix entre línies un to com irònic, amb matís d'antífrasi ponderativa («*amagas* con la vida y das la muerte», H. de Mendoza, «*amaga* con favores i ejecuta con desdenes», Calderon); deixem, doncs, això de banda. Per a l'estudi de l'origen és fonamental el seu article (cf. ja en *Rom.* XII, 105-108) i també el de Spitzer, de 1942 (*AJILC* II, 6-8).

Tots dos s'inclinen per veure-hi el germ. *MAGAN* 'tenir força', 'poder': Cuervo observa que quan hom diu que *una teja puede caer* expressa el mateix que si es digués que *amaga caer*, o bé *quiere llover* 'vol ploure', frase idiomàtica per 'està per ploure', en rigor és 'amenaga ploure'. Spitzer crida l'atenció cap als sen-

tits que el fr. ant. *esmaier* 'torbar, inquietar, esfeireir' provinent d'un derivat de *MAGAN* (s'ha interpretat com un *EX-MAGARE* 'llevar o prendre les forces')⁵ ha revestit en diversos parlars francoprovençals: Vaud *amayé* 'amenagar, fer acció de', Crémieu *ameyé* 'pegar una bufetada', Entremont *amayéré* 'persona que amenaça continuament amb fer sense arribar a complir-ho'.

Aquesta evolució semàntica de *EX-MAGARE* 'llevar forces' i 'esfeireir' cap a *amagar* 'amenagar' és, efectivament, concebible, i l'etimologia s'ha de considerar possible. No deixa, però, de tenir rèplica: d'una banda, els casos que acabem de veure de parònims com el **MACCARE* en la forma de Servigliano i l'*esmagar* mal entès per Raynouard ens proven ja com és de fàcil, en aquest nus de mots semblants, de topar amb paronímies convergents però no històriques; d'altra banda, que fins si isolem el cast. *amagar* del cat. *amagar*, les construccions i formacions del germ. *MAGAN* resten encara ben lluny dels exemples castellans més anàlegs; i finalment que en els mots francoprovençals no està pas dit que no s'hagin d'enllaçar amb el mot hispànic (mentre aquest resti una incògnita etimològica) més aviat que amb el franco-germànic.

Però ja el mateix Spitzer reacciona contra Cuervo, en el sentit de considerar inseparables el cast. *amagar* del cat. *amagar*: ja des del punt de vista geogràfic, la continuïtat sense solució de dos mots idèntics el tornava amb raó escèptic envers la possibilitat d'una mera coincidència. I ja va marcar probables enllaços en el terreny de la semàntica dialectal. Encara que no tots semblen ben convincents, en tot cas hi ha parlars on sembla que el sentit de l'un vagi destenyint-se cap al de l'altre. L'acc. castellana es continua pels parlars gascons de l'Oest: bearn. *amagà* 'amenagar': *cop amagat n'ey pas plaa dat* 'cop amb què ja hem amenaçat després no es pot dar fàcilment' proverbial bearnès, en Lespy-R., que aquests comenten amb «veux-tu te venger? Tais-toi», i sembla que per això justament els torna a la memòria que entre ells *amagà* significa «dissimular» i «cacher» (car fins allà, alhora, arriba el significat bàsic i català, com ho comprova el derivat a *Vamagade* «en cachette»)⁶ Sentits més o menys afins trobem més internats en terra gascona: Moureau defineix *amagà* «ne pas menacer en vain» a La Teste de Buch⁷ i a les Landes *amagà* «arranger, soumettre», Métivier, *Agric. des L.*, p. 710.⁸

Altrament ni en la nostra llengua antiga no manca algun text arcaic on tenim aquestes accepcions aberrants, a la fi del S. XIII, en les Llegendes de Sevilla i en el Procés de Pere de Palau (que es formà a Camarasa el 1295 contra aquest cínic explotador del poder delegat pel rei): a tots dos trobem també el significat comú 'escondir, ocultar': «volie *amagar* veritat al senyor rey» (en el Procés, CaCandi, *MiscHiCat.* II, 166), «la verge --- temerosa --- levà-s matí / e ab Josep tenc son camí, / los trenta sous d'aur *amagats* / qu'u dels tres Reis ag presentats» (*Lleg.*, v. 1118).

Però sense tardança veiem aquí mateix que altres vegades és 'embolcallar' (com ho prova l'oposició amb